

О. І. Скібан

старший викладач кафедри ПР та журналістики
e-mail: olena.skochynets@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7480-2709
Українська академія друкарства
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна

«КНИЖНИК-REVIEW» – ЧАСОПИС ФАХОВОЇ КНИЖКОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Описано основні типологічні характеристики журналу літературно-видавничої тематики «Книжник-review (KR)», що виходив в Україні впродовж 2000–2009 рр. Проаналізовано тематико-рубрикаційний комплекс видання, авторський склад. Зосереджено увагу на проблематиці тогочасного літературно-видавничого процесу, зокрема віддзеркаленні її на сторінках «Книжника». Розглянуто еволюцію видання від газетного формату «Книжник» до повноколірного глянцевого часопису «Книжник-review (KR)» – видання «про всі книжки і всіх письменників».

Книжковий часопис «Книжник-review (KR)» описано як єдиного в Україні засновника рейтингу «Книжка року», що мав вагу не лише літературної події, а й загальнонаціональної. Експертні оцінки журналу, на чолі з його головним редактором Костянтином Родиком, визначали найкращі книги в різних номінаціях (від художніх, non-fiction до спеціалізованих видань).

Опрацьовано творчий доробок головного редактора журналу Костянтина Родика, який сучасні науковці розглядають як взірць якісної книжкової журналістики.

Розглянуто семантику термінів «книжкова журналістика», «культурна журналістика». Спираючись на матеріали якісної книжкової журналістики, представлені на сторінках «Книжник-review (KR)», здійснено спробу виявити найприкметніші її риси, увиразнити проблематику, простежити концептуальні явища.

Особливу увагу приділено огляду та опрацюванню підшивки номерів аналізованого журналу. Описано його основні типологічні характеристики: авторський склад, художньо-технічне оформлення та тематико-рубрикаційне наповнення. Здійснено контент-аналіз інформаційно-аналітичних матеріалів різних видів і жанрів. Журнал подано як взірць становлення «школи книжкової журналістики», що може слугувати еталонним прикладом для інформаційно-комунікаційних платформ і сучасних ЗМІ. Вказано особливості становлення на сторінках «Книжник-review (KR)» нової дискурсивної практики – культурної журналістики, книжкової журналістики.

У ході дослідження використано такі наукові методи: системний, термінологічний аналіз, контекстуальний, комунікаційний, контент-аналіз, порівняльний, історичний.

Ключові слова: книжкова журналістика, фахова преса, книжковий часопис, інформаційна політика ЗМІ, канали та засоби просування, «Книжник-review».

I. Вступ

За часи незалежності в українській журналістиці викристалізувався ряд інформаційно-комунікаційних платформ (газетно-журнальних) літературно-мистецької тематики, тих, які відображали, по суті, писали історію літературно-видавничого процесу. Медіа, що спеціалізувалися на книжковій тематиці, займають особливе нішеве місце в системі засобів масової інформації. Як слушно зауважує дослідниця Е. Огар, у них, з одного боку, «постає розвиток літературного і книговиробничого процесів, а також тих наук, у поле зору яких вони потрапляють, а з іншого – вони слугують важливим індикатором рівня охоплення суспільства культурою читання (т. зв. «начитаності»), його освіченості, глибини інтелектуальних та розмаїття естетичних запитів і, врешті-решт, загального культурного розвитку соціуму в конкретному часопросторі» [1, с. 208].

Галузеві медіа, спеціалізовані ЗМІ зорієнтовані на вузьку тематичну спеціалізацію, а відтак на конкретну цільову аудиторію. Одним із таких ЗМІ був «Книжник-review (KR)», журнал про книжки та книжковий ринок. Цікавою еволюційно-трансформаційною особливістю книжкового часопису є те, що йому вдалося розширювати свою аудиторію від вузькоспеціалізованої (з початку 2000-х рр. виходив як газета, потім – як журнал) до адресованої для широкого кола читачів (з 2007 р. оновлений формат). Головний редактор «Книжника» – Костянтин Родик зазначає: «Оновлений Книжник-review (KR) адресується кожній розумній людині, ким би вона не була, інтелігентом чи представником бізнесу, політиком чи вільним художником... Ми прагнемо полегшити пошук єдиної потрібної книжки, прагнемо бути навігатором у морі надмірної пропозиції» [2]. Відтак, слоган оновленого «Книжник-review (KR)» звучав: «журнал про те, що варто читати» [2].

На сторінках «Книжника» фахово відображено літературний процес як ринок ідей, що відбивали нові соціально-культурні смисли, змінювали масову свідомість. Тут зібрані найкращі автори, літературні критики, експерти ринку, які, з одного боку, у своїх текстах намагалися осмислити й трансформувати значущі для суспільства інтелектуальні коди, а з іншого – створювали потужний рекламно-промоційний майданчик для вже сформованих та молодих авторів, їх нових книг.

Відтак, у сучасних наукових дослідженнях, зокрема в публікаціях Е. Огар, цей журнал висвітлено в контексті з тогочасними книжковими медіа, такими як: «Книжкова тека» (Львів, 1994–1997 рр.), що із часом трансформується в «Книжкову біржу». Згодом виходять «Книжковий світ» (Львів, 1995), «Книжковий огляд» (Київ, 1998); «Книжковий клуб +» (Київ, 1995); «Друг читача» – тижневик, який видавався у 1960–1992 рр. (згодом відновлена у 2004 р. видавництвом «Зелений пес» друкована версія проіснувала до 2011 р.) [1, с. 210–211]. Як бачимо, фахові медіа перебувають у фокусі досліджень сучасних науковців. Проте, аналізований часопис недостатньо вивчений та опрацьований у площині сучасних наукових розвідок.

З огляду наукових джерел випливає, що на сьогодні в українській науці краще опрацьовано пресодруки «першої хвилі». Тут є низка дисертацій (Т. Гринівський, І. Плехова, Н. Солонська та ін.), статей (О. Антоник, В. Бездрабко, Г. Ковальчук, О. Мельничук, Е. Огар, Л. Сілевич та ін.), в яких пресодруки 1920–1930-х рр. розглянуто в історико-пресознавчому аспекті: на тлі історії просвітництва, історії популяризації знань про книгу та книжкову культуру, становлення спеціалізованої (галузевої) періодики. Щодо об'єкта пропонованої розвідки – видань «другої хвилі», які виникли вже в часи незалежності, то їх вивчали здебільшого в контексті промоції видавничої продукції, книжкової культури, видавничого маркетингу й реклами (О. Афонін, Т. Булах, Г. Грет, Г. Ключковська, І. Копистинська, М. Макуха, О. Мельников, М. Сенченко, А. Судин та ін.) [6, с. 208].

Сучасні цифрові ресурси та книжкову періодику, що функціонували вже як «нові медіа», вивчали з погляду рекламно-промоційного – як інструмент реалізації ПР-завдань та в контексті просування літератури на сучасному книжковому ринку, а також як інструменти популяризації книжкової культури, культури читання (О. Антоник, О. Афонін, А. Бессараб, Т. Булах, Г. Грет, Г. Ключковська, І. Копистинська, М. Макуха, О. Мельников, Е. Огар, М. Сенченко, О. Скібан, А. Судин та ін.).

Роботи, присвячені теоретичним та прикладним аспектам промоції й просуванню книжкової продукції на ринку, представлені в працях Г. Ключковської, де проаналізовано засоби популяризації творів друку за допомогою вітчизняних ЗМІ, переважно друкованої преси [3]. Зокрема, А. Бессараб досліджує соціально-комунікаційні технології формування культури читання в Україні [1].

Проте окреслена тема є недостатньо розкритою. З огляду на формування спеціалізованого напрямку – «культурної журналістики», аналізоване видання подано як приклад формування «школи книжкової журналістики», де викристалізувалася низка авторів, журналістів-експертів у цій темі, які фахово підходять до розгляду проблеми, уміють доступно, змістовно та експертно доносити інформацію різним аудиторіям (як вузькоспеціалізованим, так і широкому колу).

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета статті – аналіз книжкового періодичного часопису (книжкового журналу) «Книжник-review (KR)» як фахового майданчика часів незалежності України, де викристалізувалася дискурсивна практика нішевої тогочасної книжкової журналістики.

У ході дослідження використано такі наукові методи: *системний* – для визначення ролі та місця аналізованого часопису «Книжник-review» в системі книжкової журналістики загалом; *контекстуальний* – для вивчення впливу соціально-політичних, культурних, ринкових чинників на формування системи тематико-рубрикаційних комплексів журналу; *комунікаційний* – для визначення необхідності дослідження в контексті інформаційно-комунікаційного простору України; *контент-аналіз* – для окреслення й інтерпретації масиву текстів різних жанрів та різної тематики, на основі яких простежено основні тенденції та смисли тогочасного літературно-видавничого процесу й формування книжкового ринку загалом; *порівняльний* – для аналізу підшивки номерів збірника різних років, що виходили в 2000–2009 рр.; *описово-аналітичний* – для ідентифікації чинників, характерних для тогочасної книжкової / культурної журналістики та опису важливих явищ, процесів тогочасного книжкового ринку.

III. Результати

Аналізуючи напрацьований доробок і творчий потенціал книжкового журналу «Книжник-review (KR)», спираючись на публіцистичні та аналітичні взірці якісної «книжкової журналістики», відслідковуючи поступ саме цього напрямку в журналістиці, неможливо не звертатись до *авторського колективу*, тих журналістів-експертів, які творили новий соціокультурний інформаційний вимір. Одним із найяскравіших авторів є *Костянтин Родик*, його публіцистику дослідниця Е. Огар визначає «взірцем якісної книжкової журналістики», наголошуючи, що він «пише новітню історію української книжності»: «Костянтин Родик був засновником і багаторічним головним редактором одного з найбільш професійних серед спеціалізованих пресодруків часопису «Книжник-review» (2000–2007 рр.), ведучим у середині 1990-хрр. рубрики «Бібліоман» у телепрограмі

«Телеманія», видавничого радіоциклу на «Радіо “Свобода”», є організатором і куратором одного з найвитриваліших в історії незалежної України та її книговидавничого ринку конкурсного проєкту «Книжка року», колумністом газет «День» й «Україна молода», автором-упорядником серії «Український Best. Книжка року», науково-популярних книжок «Невивчені уроки Ситіна, або “Гололізація” триває» (2000), «Актуальна література» (2016) та «Сізіф ХХ. Книжка vs політика» (2019)», – зазначає Є. Огар [7, с. 414]. Найкращий книжковий журналіст, за версіями Форуму видавців та Книжкового «Клубу Сімейного Дозвілля».

Також до авторського колективу входили такі талановиті журналісти-експерти, літературні критики, письменники: Михайло Бриних – заступник головного редактора, літератор, журналіст, автор та ведучий телерадіопрограм («Остання барикада» на каналі «1+1»); Галина Родіна – перший заступник головного редактора. Аналіз підшивки 2000–2002 рр. свідчить, що постійними дописувачами були: Тарас Антипович, Сергій Грабовський, Михайло Білецький, Ірина Бондар-Терещенко, Олександр Шиманський, Олесь Ульяновко, Іван Костюк, Андрій Сайчук, Влад Виборський, Тетяна Дмитраш, Віталій Квітка, Ігор Островський, Олена Чекан, Олесь Бузина, Олена Квасній, Віталій Лях; 2003–2004 рр.: Костянтин Родик, Сергій Грабовський, Олег Кочевих, Інна Чернявська, Дмитро Стус, Кирило Ткаченко, Ігор Бондар-Терещенко, Максим Стріха, Марія Хрущак, Тетяна Щербаченко, Вадим Дишкант, Богдан Козаченко та ін.; 2005–2006 рр.: Костянтин Дикань, Андрій Морозов, Галина Родіна, Ігор Бондар-Терещенко, К. Родик та ін. З 2007 р. виходить оновлена версія часопису, в якій постійними авторами є найпопулярніші рецензенти країни, експерти книжкового ринку: Тарас Антипович – письменник, журналіст, один із найбільш вдумливих літературних критиків; Олександр Красюк – культуролог, письменник, перекладач, редактор, автор численних критичних, науково-популярних публікацій; Сергій Жадан – успішний український літератор, його книги неодноразово відзначені різноманітними як закордонними, так і українськими преміями, зокрема ставали лауреатами Всеукраїнського рейтингу «Книжка року» [5].

Рубрикаційні комплекси та жанрово-тематичне наповнення. З погляду жанрово-тематичного наповнення номери 2000–2001 рр. містили статті, огляди, ліди (підводки до статей), дайджести, а також матеріали глибокого аналітичного вмісту із сучасними рефлексіями на тодішній літературно-мистецький процес з позиції критичного мислення та оцінки актуальних творів літератури. Введена рубрика «Рефлексії».

Уперше на шпальтах часопису зустрічаємо поняття рейтингу: рейтинг «Український ГІТ-ПАРАД. Лідери продажів серед книжок, виданих в Україні» (рейтинг визначали за сумарною статистикою продажів у книгарнях України). Згодом «Книжник-review» став засновником єдиного в Україні рейтингу «КНИЖКА РОКУ» в різних номінаціях.

Також за підтримки каналу «1+1» та шоколаду «Корона» було оголошено конкурс «Коронація слова».

У 2002–2003 рр. створено електронну версію журналу: www.review.kiev.ua. Журнал почав вміщувати рекламну продукцію та перейшов у якісніший глянцеви́й формат. У контексті жанрового наповнення на шпальтах бачимо інтерв'ю з Ю. Макаровим, а також виходить його авторська програма про книжки на каналі «1+1». Актуальними на сторінках «Книжник-review» є статті, огляди, рейтинги, есеї відомих письменників і журналістів.

У підшивці 2004 р. можна побачити дайджест (огляд) з інших газетних видань, зокрема «Поступ», «Львівська газета», «День».

Цікавими є коміксові ілюстрації Олексія Кустовського до рубрики «Красне письменство». Трапляються також анонси на міжнародні виставки-ярмарки.

У 2005 р. виникли нові рубрики, зокрема «Чудова Сімка». Рубрики: «Книжка року 2005: номінація «постаті»; «досить говорити»; «іноземний легіон»; «дайджест»; «хроніка»; «бестселери»; «книжкове павутиння», – це огляд книжок, які вийшли в різних галузях науки (економічні, політика, історичні науки; юридичні науки; ЗМІ тощо).

З 2007 р. виходить оновлена версія часопису «Книжник-review». Зміни торкнулися всіх складових журналу: змістового наповнення, художньо-технічного оформлення, дизайну. Доповнена й сама назва видання, одним з її важливих елементів стає скорочення KR, яке є також і логотипом.

Нова структура містила такі рубрики: «Хроніка» (новини, анонси, результати опитувань), «Книжки номера» (10 рецензій на 10 найрезонансніших книг), «Бумеранг» (відгуки преси або читачів), «Подія». Темою номера була рубрика «Персона» (головне інтерв'ю), також «Критичне поле» (аналітичні матеріали оцінки тогочасного літературного процесу), «Де твоя література» (мемуари сучасних письменників), «Моя справа», «Мандри», «Ретро», «Норма» (практикум з культури усного мовлення) тощо [5].

У контексті аналізу журналу було опрацьовано тексти оглядів, інтерв'ю, рецензій, есеїв, збірних на шпальтах видання «Книжник-review», а також у книгах Костянтина Родика «Актуальна література» [8] та «Сізіф ХХ: книжка vs політика» [10], які є науковими рефлексіями, що надають змогу скласти панорамну картину сучасного літературно-видавничого процесу в Україні. Як зауважує Костянтин Родик, «видання – не про “життєвий і творчий шлях” літераторів, і не збірка

рецензій на їхні книжки. Це аналіз написаного ними в координатах соціології (філософії, психології тощо) літератури і читання. Які суспільні процеси, приховані (або спотворені) політиками та журналістами, віддзеркалюють художні твори. Наскільки “екологічно чистими” або навпаки небезпечно забрудненими є ідеї, що часом поза волею автора випаровують його книжки?... Чи впливає резонансний твір на щось у реальному житті? Чого очікує нинішній читач, а отже – як зроблено гарну (й погану також) книжку?» [8, с. 3].

Дизайн та художньо-технічне оформлення видання. Номери журналу 2000–2002 рр. мали газетний формат, слабо ілюстровані. Наклад – 3000 примірників. У 2003 р. «Книжник-review» перейшов у формат журналу з оновленим глянцевою дизайном, більшою кількістю ілюстративного матеріалу та фото.

Другого дихання журнал набув у 2007 р., що пов'язують із приходом нового інвестора. Оновлений дизайн і поліпшене художньо-технічне оформлення, додано глянцева папір та підсилено кольором ілюстративний матеріал, багато фото й зображень. Журнал значно яскравіший з погляду художньо-технічного оформлення порівняно з попередніми роками.

IV. Висновки

Отже, виявлені нами концептуальні риси часопису «Книжник-review» можуть слугувати прикладом «взірцевої книжкової журналістики» та бути достойним аналогом для сучасних медійних платформ у цій темі. На сьогодні створені всі необхідні інформаційно-комунікаційні умови для розвитку саме цієї вузькоспеціалізованої сфери культурної журналістики. З одного боку, це дає палітру вибору нових дискурсивних майданчиків, з іншого – актуалізує нові виклики медійної конвергентності, які несуть у собі соціальні мережі, стрімко витісняючи з конкурентного поля фахові друковані та онлайн-ЗМІ, перебираючи на себе увагу реципієнта.

Однак зі стрімким поширенням альтернативних комунікаційних майданчиків виникає також і потреба у виробленні якісного тематично-нішевого контенту, що вселяє надію в подальший розвиток аналізованого напрямку «книжкової журналістики».

Список використаної літератури.

1. Бессараб А. О. Соціально-комунікаційні технології формування інтересу до читання української книги: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2016. 395 с.
2. Грет Г. Книготорговельна періодика незалежної України. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Librorum*. № 2014. С. 47–59. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Folia_19_047-060_Gret.pdf (дата звернення: 18.09.2019).
3. Ключковська Г. Книжкова промоція як взаємодія книжкової справи та ЗМІ (засади формування української моделі): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08. Київ: нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2000. 20 с.
4. Літературний журнал «кр: КНИЖНИК-review» взяв новий старт. URL: <https://www.unian.ua/culture/53486-literaturniy-jurnal-kr-knijnik-review-vzyav-noviy-start.html> (дата звернення: 20.09.2019).
5. Мигонь К. Парадигми науки о книге двести лет тому назад и сегодня. *Кныготыра*. 2010. № 54. С. 44–53.
6. Огар Е. Книжкові часописи часів незалежності у контексті формування критичного дискурсу. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. 2018. Вип. 8 (26). С. 180–192.
7. Огар Е. Публіцистика Кастянтина Родика в контексті сучасної книжкової журналістики. URL: <http://www.isl.lviv.ua/wp-content/uploads/Zb/NDI2019/PDF/27.pdf> (дата звернення: 21.09.2019).
8. Родик К. Актуальна література: пунктир-енциклопедія. Київ: Радуга, 2016. Кн. 1. 255 с.
9. Родик К. Критика. PR. Реклама. *Книжник-review*. 2004. № 24. С. I–VIII.
10. Родик К. Сізіф XX. Книжка vs. політика. Київ: Балтія-Друк, 2019.

References

1. Bessarab, A. O. (2016). *Sotsialno-komunikatsiini tekhnolohii formuvannia interesu do chytannia ukrainskoi knyhy: monohrafiia* [Socio-communication technologies of forming interest in reading Ukrainian book]. Zaporizhia: KPU [in Ukrainian].
2. Gret, G. (2014). *Knyhotorhovelna periodyka nezalezhnoi Ukrainy* [Book Trade Periodicals of Independent Ukraine]. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Librorum*, 47–59. Retrieved from file:///C:/Users/User/Downloads/Folia_19_047-060_Gret.pdf [in Ukrainian].
3. Klyuchkovskaya, G. (2000). *Knyzhkova promotsiia yak vzaiemodiia knyzhkovoї spravy ta ZMI (zasady formuvannia ukrainskoi modeli)* [Book promotion as an interaction between book business and the media (principles of Ukrainian model formation)]. (Candidate's thesis). Kyiv. nat. them. T. Shevchenko. Kyiv [in Ukrainian].
4. *Literaturnyi zhurnal «kr: KNYZHNIK-review» vziav novyi start* [The literary journal «kr: KNJNIK-review» has taken a fresh start]. Retrieved from <https://www.unian.ua/culture/53486-literaturniy-jurnal-kr-knijnik-review-vzyav-noviy-start.html> [in Ukrainian].
5. Migon, K. K. (2010). *Paradigmy nauki o knige dvesti let tomu nazad i segodnja* [Paradigms of the science of the book two hundred years ago and today]. *Knygotyra*, 54, 44–53 [in Russian].
6. Ogar, E. (2018). *Knyzhkovi chasopysy chasiv nezalezhnosti u konteksti formuvannia krytychnoho dyskursu* [Book magazines of the times of independence in the context of the formation of critical

- discourse]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, 8 (26), 180–192 [in Ukrainian].
7. Ogar, E. Publitsystyka Kastiantyna Rodyka v konteksti suchasnoi knyzhkovoї zhurnalistyky Konstantin [Rodik's Publicism in the Context of Contemporary Book Journalism]. Retrieved from <http://www.isl.lviv.ua/wpcontent/uploads/Zb/NDI2019/PDF/27.pdf> [in Ukrainian].
  8. Rodik, K. (2016). Aktualna literatura: punktyr-entsyklopediia [Current literature: dotted-encyclopedia]. Kyiv: Rainbow, 2016, 255 p. [in Ukrainian].
  9. Rodik, K. (2004). Krytyka. PR. Reklama [Criticism. PR. Advertising]. *Knyzhnyk-reviu*, 24, I–VIII [in Ukrainian].
  10. Roddick, K. (2019). Sizif XX Knyzhka vs. polityka [Sisyphus XX. Book vs. Policy]. Kyiv: Baltic Press [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.11.2019.

Received 25.11.2019.

Skiban O. The Scribe Review Is a Journal of Professional Book Journalism

The article describes the main typological characteristics of the literary-publishing journal Scribe-Review (SR), published in Ukraine during 2000–2009. The thematic-rubric complex of the publication and author's composition is analyzed. Particular attention is focused to study the issues of the literary and publishing process of that time, including the reflection of it on the pages of the Scribe-Review. The evolution of the edition from the newspaper Scribal format to the full-color glossy Scribe-Review (SR), an edition about all books and all writers, has been considered.

The magazine Scribe-Review (SR) is described as the only founder of the rating «Book of the Year» in Ukraine, not only as a literary event but also as a nationwide one. The magazine's expert evaluations, led by its editor-in-chief Konstantin Rodik, determined the best books in various categories (from fiction, non-fiction to specialist publications).

The work of the editor-in-chief of the journal Konstantin Rodyk is analyzed, which is considered by modern scholars to be an example of quality book journalism.

The focus is also on the semantics of the terms «book journalism», «book journalism». Based on the materials of quality book journalism presented on the pages of the Scribe-Review (SR), we will try to identify its most prominent features, express problems, trace conceptual phenomena.

Particular attention was paid to the review and processing of the issue of the Scribe-Review (SR). Its main typological characteristics are described: the author's composition, artistic and technical design and thematic-rubric content. Content analysis of information and analytical materials of different types and genres is carried out. The magazine is presented as a model for the establishment of a «school of book journalism», which can serve as a reference example for information and communication platforms and modern media. The peculiarities of the introduction of a new discursive practice into the pages Scribe-Review (KR) are shown – cultural journalism, book journalism.

During the research the following scientific methods were used: systematic, terminological analysis, contextual, communication, method of content analysis, comparative, historical.

Key words: book journalism, professional press, book magazine, information policy of media, channels and means of promotion, magazine Scribe-Review.